

צורת הכתיבה של

"עשורת בוי המן" במגילת אסתר

● אחת עשרה שורות

הלכות מיוחדות נאמרו בגמרא בכלי יו"ד
שלי ובי"מסכת סופרים" על דבר כתיבת
עשרת בני המן" במגילת אסתר, שיש לתבס
בצורת שיר וכוונתם מיוחדים, והדברים נדו
באורכה בפוסקים הראשונים והאחרונים.
אחת מן ההלכות הללו נאמרו מירושלמי
(1): צרף שיהא "איש ב"אש דפא, ואת"
בסוף צרף. שמייעזר "איש" גם במסכת סופרים
והוספים: "עשרת" כשיר דפא.

על פ' ה'רבים האלה העלו תוסקים להלכה
 כותבים את "עשרת בני הים" באתח עשרה
 שורות: בצד ימין של השורה הראשונה –
 כותבים "חבת איש", ובכל אות כעשר השורות
 האחרות כותבים – בצד ימין – שם אחד
 ממשמות עשרת בני הים. כד שמואל של
 שורה מס' הראשונה הראשונה – כותבים
 "חבת זאת", ושורות האחת עשרה כותבים
 בצד שמואל – חבת "עשרה".⁽¹⁾
 אלא שנהגו הישיבות היכן כותבים את
 אחת עשרה השורות של "עשרת בני הים"
 בראש העמוד, או סתם המסד, או בצד
 שלם שלם המסד. וכפי שיטתו אצל המדפיס.

● מנהג רוב ישראל

במגילות אסתר הנהוגות אצל רוב ישראל,

ונכתבו אחת עשרה השורות של "עשרת בני
החם" כעמוד שלם לעצמו. ודבר "חם" נכתב
בצד ימין שבאש העמוד, והכתב "עשרת"
בצד שמאל שבסוף העמוד. זאת ע"פ האמור
בדורשמינו ומבססת ספרותם על ד"ר איש"ר
ירדא ("יערשת" כד רמא).
לפי מנהג זה, כותבים את השורות של
"עשרת בני החם" כחתיכות גדולות מאד –
היכה יחתי חסר האותיות שבמילה – כדי
השורות אחרי ימלאו את כל העמוד בשלי
מחצו (ראו דף 1).

והוא נראה כמקור
והכתוב כמה פוסקים להחזיק במצבת זו,
אין להקפיד על מה שכתובים באותיות גדולות,
יחד על האותיות שבמגילה, כיון שהם כתובים
בדף מיוחד כמו צפור ועתה טעמים פשוטים (4).
ולא עוד אלא שלרעת כמה פוסקים, המשנה
ממצבת זה וכתב את "ששת בני המן" שלא
כצמוד מיוחד בצפי צפור – עשרת בני המן! שלא
אף בדיבוב (5).

● מגילת הגר"א

יחתם סופר

יש מרכותינו הפוסקים שסוברים כי אותו
הג' לכתוב "עשרת בני המן" בעמוד שלם
אותיות גדולות — בטעות יסודה. ובבעיה
פתח רבינו הגר"א (6), וכתב כי זו שאמרו כי

נרצח" שהיא "איש" בריש דפא "זאת" כסוף
יפא, פירושו: "איש בראש השורה, זאת"
כסוף השורה "ואל כיש מפרשים "בריש"
פפא" — בראש העמוד, וממילוי מפרשים
אלו נמשך שכתובים "עשרת בני המן" בעמוד
כמי עצמו ובאותיות גדולות, ושיכוש הוא, כי
לא נמסר לנו לכתוב "עשרת בני המן" באותיות
גדולות בראש

לדברי הגר"א הללו אין ענין לכתוב את
עשרת בני המן' כל בראש העמוד ולא בסופו.
ועשרת'ם לכתוב שזוהי אזהרה גם קודם
עשרת בני המן' וגם לאחריו, אלא שבשמיים אדם
יכתוב שהגרא' חזר בו ממה שהתיר לכתוב
באזהרה עמוד אחר 'עשרת בני המן', וזאת
כי כפי מה שמצא במסורת מגילת אסתר 'עשרת
בני המן' – כמו העמוד.

וכן כתב בשער היצין שבמשנה ברורה (9) שהגרא י"ל צידה לכתוב "עשרת בני המן" בסוף העמוד, אך יכתוב מספר שורות באותו עמוד למעלה מ"עשרת בני המן", באופן שה"אותיות שבאותו עמוד יהיו באותו גודל האותיות שבמודים האחרים שבאותה מגילה." (ראה ציר 2).

וכן בשו"ת חתם סופר (10) ה"ה שאסור לכתוב את "עשרת בני המן" באותיות גדולות יותר מיתרי האותיות שבמלתו, ולכן הושתתה לכתוב את "עשרת בני המן" באמצע העמוד.

אמנם לאחר הכרעת הדין זו, הוסיף החת"ס לומר: "וסבירא אמינא לכתובם בסוף העמוד, שלא לכתוב שיטה שלמה מהם, שלא תהיה קומוה למפלח".

וכתב במשנה ברורה (ו) שהנהגים בשיטה זו, לכתוב "עשרת בני המן" בסוף העמוד, אבל לא בעמוד שלם, אף שהוא לא מנהג העולם — אין להקפיד בזה, בדיוכל, ומותר לקרות ולברך עליה, מאחר שדעת הגר"א לעשות כן לכתחילה.

● מגילת חב"ד

אצל חסדי חב"י מקובל (12), לכתוב את
עשרת בני-המון שלא בעמוד שלם בפני
עצמם, אלא שנוכחים בראש העמוד, ואנצם ממשיכים
לכתוב עד שדחת בעמוד זה את "עשרת בני המון"
(ראו ציור 3). מקור למענת זה נראה לומר
שתפסו כהלכה את וברי הירושלמי, שצריך
שהיה "איש" בראש דפא, ו"חא" בסוף דפא,
ולא אמרו שם שדחת שיהא "עשרת" בסוף
דפא.

● גודל הריוח

שבין העורות

יש שרצו למצוא פתרון לכתיבת "עשרת בני המן" באותיות וגילות ובכבוד גדול ושלם על ידי שהשאירו רווחים גדולים בין שורה לשורה של "עשרת בני המן". אמנם הצעה זו לא נתקבלה, מאחר שלדעת הרבה פוסקים נפסלת המגילה אם שיש ריחוק גדול בין השורות (13).

נדר הריוח שבין המילים ונפסקה
ההלכה (114): "עשרת בין המן – צריך לכתבה
שכיד... מניח חלק בין כחב לכחב... ומהו
שיעור החלק שמיניח חלק – כפלים מן
(115) הכחב... ויש מן המוסקים שיש לסתור ברוב
מילה אשר בכבורות "עשרת בין המן" החלק
הוא פחות מכפלים מן הכחב (116). בעיה זו
מתעוררת במגילות שכתובים "עשרת בין המן"
באותיות גדולות מאד שאולי לא שייך שם

קטעי המגילות במאמר זה

למו ממגילות אסתר
כתבו ע"י כותב הטורים.

● כתיבת שמותיהם

במידה שווה

יש מדרוקים שכתבת שמות "עשרת בני
אשר" הוא באופן שכתב את שם אבי חבירו
במידה שהיה מרדוקית. שלא ידע שגם
בולט מחבירו כלל. ואספוקי דרב מרבי' ה'
(דחשמי) "עשרת חורין קנטאר", ופירושו
(שם מבי) "תורן חורין של השם שמשי-
שח. כך כל שכתב את שמות "עשרת בני
הם זה על גבי זה חלי שום בליטה".
וכן מצאו מקור דרב בגמרא בבלי (נר)
ש"עשרת בני ארץ" ותבנית ארץ על גבי ארץ
ולבניה על גבי לבניה. ולפי מה שפירשו יבני
(120) ("ארץ על גבי ארץ" - שתיכות
שתיכות)

文

וַיֹּאמֶר "תְּהִינָה זֶה לְמַעַלְהָ מִזֶּה כְּאוֹפֵן נִדְרִיק, לְבֵיתָהּ עַל גְּבִי לְבֵיתָהּ" — שְׁמוֹת "עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָאָדָם" הָיוּ זֶה לְמַעַלְהָ מִזֶּה לְלֹא בְלִיטָה כָּל אֶמְנֵם רַבִּים מֵהַסּוֹפְרִים נוֹהֲגִים לְהַקֵּל בָּזֶה (21). (רֹאה צִיּוֹר 6).

● מגילת חכמי ירושלים

מחכמי ירושלים יש שהמציאו⁽²³⁾, לכתוב את המגילות אסתר בעמודים קטנים של אחת עשרה שורות כלבר⁽²⁴⁾. יוצא אפוא כי אחת עשרה השורות של "עשרת בני המן" נכתבות בעמוד שלם כפני עצמו, כאותו גודל העמודים ואותו גודל האותיות של כל המגילה. (ראה ציור 4).

מגילה והנחתב בכישרוֹן, יש כה עור
הדורים: מאחר שהקלף הוא צפוף, אין צורך
להשאיר חריץ גדול בין השורות לשם "עשרת
בני המין", וכפי ההלכה; והואיל והאותיות אינן
גדולות, נשאר ריחן רחוק, ואלו כן שמות עשרת הב
המן לבית היתב "דורא", וכפי שהנחלה דורשת.
אמנם במבולות הללו – הנחתב באתח
עשרה שורות – אין אפשרות לסדר כתיבתם
בהלכה באופן שתיא "המלך" תחתב כראש
כל צמוד, אך כבר אמרנו שאין מקור בהלכה
למנהג התיבה "המלך" כראש המדרש.

● מגילת ה"חזון איש"

כעל ה"חזון איש" ו"ל (25), הורה לסופר שיכתוב עבורו מגילה בת י"א שורות ולכתוב כל המגילה כולה כאותיות גדולות מאד, ו"עשרת בני המן" נכתבים בעמוד שלם בפני עצמו, וגם הם כאותיות גדולות, כגודל כל אותיות שבמגילה.

וזה תבנית המגילה: גובה הקלף: יותר משיעור י"ד אצבעות (שהוא כ" 36 ס"מ), גובה המשך בעמוד הבא

[illegible]

כתיבת כפי מנהג רוב ישראל

[illegible]

בתיבת במנהג חב"ד

[illegible][illegible]

בתיבה כמנתג חכמי ירושלים

